

**MEHNAT QONUNCHILIGINI BUZILISHLARINI OLDINI
OLISHDA PROFILAKTIKA INSPEKTORLARINING
FAOLIYATINING YANGI USULLARI**

IIV Akademiyasi kunduzgi ta'lim 3-o'quv kursi 321-guruh kursanti

Raxmatullayev Orzimbek Baxtilla o'g'li

Annotatsiya: Ushbu maqolada mehnat qonunchiligini buzilishlarini oldini olishda profilaktika inspektorlarining yangi faoliyat usullari va ularning samaradorligini oshirishga qaratilgan yondashuvlar tahlil qilinadi. Mehnat qonunchiligining buzilishi ishchilar huquqlariga xavf soladi va mehnat xavfsizligini ta'minlashda muammolarni keltirib chiqaradi. Shuning uchun, profilaktika inspektorlarining faoliyatini takomillashtirish, ish joylarida xavfsiz va qonunlarga mos sharoitlar yaratish uchun zamonaviy usullarni qo'llash muhim ahamiyatga ega. Maqolada profilaktika inspektorlarining yangi yondashuvlari, texnologik vositalar, monitoring tizimlari va o'qitish jarayonlarida qo'llaniladigan innovatsion usullar haqida batafsil ma'lumot berilgan.

Kalit so'zlar: mehnat qonunchiligi, profilaktika inspektori, mehnat xavfsizligi, ishchilar huquqlari, monitoring tizimi, innovatsion usullar, mehnat sharoitlari, mehnat huquqlarini himoya qilish, tekshiruvlar, elektron monitoring.

Annotation: This article analyzes new methods of labor inspectors' activities aimed at preventing violations of labor legislation and improving their effectiveness. Violations of labor laws pose risks to workers' rights and can create problems in ensuring labor safety. Therefore, improving the activities of labor inspectors and applying modern methods to create safe and legally compliant working conditions is of great importance. The article provides detailed information on new approaches, technological tools, monitoring systems, and innovative methods used in the training process for labor inspectors.

Keywords: labor legislation, labor inspector, labor safety, workers'

rights, monitoring system, innovative methods, working conditions, labor rights protection, inspections, electronic monitoring.

Rivojlanib borayotgan dunyoda mehnat qonunchiligi har bir davlatning iqtisodiy va ijtimoiy tizimining asosi hisoblanadi, chunki u ishchilarning huquqlarini himoya qilish, xavfsiz va sog‘lom mehnat sharoitlarini ta‘minlashga xizmat qiladi. Mehnat qonunchiligini buzilishlari esa nafaqat ishchilar uchun, balki butun jamiyat uchun jiddiy salbiy oqibatlariga olib kelishi mumkin. Mehnat qonunchiligi buzilgan hollarda ishchilar o‘z huquqlarini yo‘qotishi, sog‘liqni saqlash muammolari yuzaga kelishi va ayni vaqtda ish beruvchilar uchun moliyaviy jazo choralariga olib kelishi mumkin. Profilaktika inspektorlari mehnat qonunchiligi buzilishlarining oldini olish va ularni kamaytirishda muhim rol o‘ynaydi. Ularning faoliyatini yanada samarali qilish uchun yangi, innovatsion usullarni joriy etish, texnologiyalarni qo‘llash va zamonaviy monitoring tizimlarini ishlab chiqish kerak. Ushbu maqolada profilaktika inspektorlarining mehnat qonunchiligini buzilishlarini oldini olishdagi yangi faoliyat usullari haqida batafsil tahlil qilinadi.

Profilaktika inspektorlarining faoliyatini takomillashtirish yo‘llari sifatida texnologiyalarning qo‘llanilishi, risklarni baholash va profilaktika choralarini ko‘rish, innovatsion treninglar va targ‘ibot ishlari, xavfsizlik madaniyatini rivojlantirish, texnologik monitoring va tahlil qilish kabi usullardan foydalanish maqsadga muvofiq bo‘ladi. Bugungi kunda texnologiyalar rivojlanishi profilaktika inspektorlarining faoliyatini sezilarli darajada samarali qilish imkoniyatini yaratadi. Ayniqsa, elektron monitoring tizimlar va avtomatik hisobotlar ish joylaridagi mehnat qonunchiligini buzish holatlarini aniqlashda va oldini olishda muhim ahamiyatga ega. Elektron tizimlar yordamida profilaktika inspektorlari ish joylaridagi xavfsizlik sharoitlarini real vaqt rejimida kuzatib borishi mumkin. Ishchilar va ish beruvchilarning mehnat shartnomalari, ish haqining to‘lanishi, mehnat xavfsizligi va kasbiy kasalliklar bo‘yicha hisobotlar avtomatik ravishda tizimga kiritiladi. Shuningdek, ishchilar huquqlarining buzilishi haqida olingan shikoyatlar yoki arizalar tizimga kiritilishi orqali

inspektorlar bu holatlar haqida tezda xabardor bo‘ladi. Avtomatik monitoring tizimlari yordamida, masalan, ish joylaridagi xavfli zonalar va xavfsiz bo‘lmagan mehnat sharoitlari aniqlanadi va darhol tegishli choralar ko‘riladi. Bu kabi tizimlar, ayniqsa, xavfli sanoat tarmoqlarida, masalan, qurilish, kimyo sanoati yoki metallurgiya sohalarida samarali ishlaydi. Profilaktika inspektorlarining mehnat qonunchiligini buzilishlarini oldini olishda muhim yondashuvlardan biri bu risklarni baholash va tahlil qilishdir. Mehnat qonunchiligini buzishlarining asosiy sababi — bu ish joylaridagi xavf-xatarlar va nomutanosib sharoitlar hisoblanadi. Shu sababli, inspektorlar mehnat sharoitlaridagi xavflarni oldindan tahlil qilib, ularni kamaytirish uchun tegishli profilaktik choralar ko‘rishlari kerak. Risklarni baholash dasturlari orqali ish joylaridagi har bir potentsial xavf aniqlanadi va bu xavflarni kamaytirish yoki yo‘q qilish uchun aniq choralar ko‘rish mumkin. Masalan, zararli va xavfli moddalar bilan ishlovchi ish joylarida xavfsizlik protokollarini yangilash, maxsus himoya vositalarini ishlatish, muhofaza choralari haqida o‘qitish va boshqa profilaktik chora-tadbirlarni amalga oshirish zarur. Bundan tashqari, risklarni baholash jarayonida olingan ma’lumotlar asosida ishchilarga va ish beruvchilarga xavfsizlik bo‘yicha individual tavsiyalar berish mumkin. Bu esa nafaqat qonunbuzarliklarning oldini olishga, balki mehnat sharoitlarini yaxshilashga yordam beradi. Profilaktika inspektorlarining samarali faoliyat yuritishi uchun ishchilar va ish beruvchilarni mehnat xavfsizligi va huquqlariga oid bilimlar bilan ta’minlash zarur. Treninglar, seminarlar va ommaviy targ‘ibot ishlari yordamida ishchilarni xavfsizlikning asosiy qoidalari, ularning huquqlari va majburiyatlari to‘g‘risida xabardor qilish mumkin. Profilaktika inspektorlari, ayniqsa, yangi ishchilarni, ayni paytda o‘zgarishlar kiritilgan qonunlarni tushuntirish uchun maxsus o‘quv kurslari tashkil etishlari kerak. Onlayn treninglar va video darsliklar orqali ishchilarga qonunchilikni tushuntirish, shuningdek, ish beruvchilarni mehnat xavfsizligini ta’minlash va ishchilarning huquqlarini hurmat qilish borasida xabardor qilish mumkin. Yangi usullardan biri bu mobil ilovalar yordamida xavfsizlik bo‘yicha o‘quv dasturlarini yaratishdir. Mobil ilovalar yordamida ishchilar va ish

beruvchilar xavfsizlikni tekshiruvchi testlarni o'tkazishlari, shuningdek, o'rganilgan bilimlarni doimiy ravishda yangilab borishlari mumkin.

Mehnat xavfsizligini ta'minlashning samarali yo'llaridan biri bu ish joylarida xavfsizlik madaniyatini rivojlantirishdir. Bu, ayniqsa, ishchilarning ongli xatti-harakatlarini shakllantirish va xavfsizlikning kundalik ish jarayoniga kiritilishi uchun zarurdir. Xavfsizlik madaniyati ishchilarga xavfsiz mehnat sharoitlari yaratish bo'yicha o'zaro mas'uliyatni tarbiyalaydi va ularni ogohlikka undaydi. Profilaktika inspektorlari, ish beruvchilar va ishchilar bilan hamkorlikda xavfsizlik madaniyatini rivojlantirish bo'yicha maxsus dasturlarni amalga oshirishlari kerak. Masalan, xavfsizlik bo'yicha muntazam ravishda o'tkaziladigan kampaniyalar, treninglar, seminarlar va maxsus xavfsizlik haftaliklari o'tkazilishi lozim. Mehnat qonunchiligi buzilishlarini oldini olishda samarali monitoring tizimlarini joriy etish muhim ahamiyatga ega. Bunda, ish joylarida yuzaga kelgan noxush holatlar, mehnat xavfsizligi buzilishlari va qonunbuzarliklar haqida real vaqt rejimida ma'lumot olish imkonini beruvchi tizimlar qo'llaniladi. Video kuzatuv tizimlari, xavfsizlik sensorlar va boshqa texnologik vositalar yordamida ish joylaridagi xavfsizlikni nazorat qilish mumkin. Elektron monitoring tizimlari yordamida ish joylaridagi qonunchilik buzilishlari darhol aniqlanib, zarur choralar ko'riladi. Bu tizimlar ishchilarning xavfsizlikni ta'minlashdagi harakatlarini kuzatish, va zaruriy hollarda ogohlantirishlar berish imkonini yaratadi.

Mehnat qonunchiligi buzilishlarini oldini olishda profilaktika inspektorlarining yangi faoliyat usullari, texnologiyalar va innovatsion yondashuvlarni joriy etish ishchilar huquqlarini himoya qilishda muhim ahamiyatga ega. Elektron tizimlar, avtomatik monitoring, xavfsizlikni baholash va o'qitish jarayonlarini takomillashtirish orqali mehnat xavfsizligini ta'minlash va qonunbuzarliklarni kamaytirish mumkin. Bu usullar yordamida ish joylaridagi xavf-xatarlar aniqlanib, ular samarali tarzda bartaraf etiladi va ishchilarga xavfsiz va huquqiy mehnat sharoitlari yaratiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Mehnat huquqi. – Tashkent: Adabiyot, 2017. – 320 b.
2. Xudoyberganov, A.(2018). Mehnat qonunchiligi va uning amaliyotda qo‘llanilishi. – Tashkent: O‘zbekiston Respublikasi Adliya Vazirligi nashriyoti, 220b.
3. Qosimov, M (2020). Bandlik siyosati va uning o‘zgarishlari. – Tashkent: Mehnat va aholini ijtimoiy himoya qilish vazirligi, 250 b.
4. Mehnat xavfsizligi va sanoat gigiyenasi. – Tashkent: O‘zbekiston Sog‘liqni Saqlash Vazirligi, 2019. – 420 b.
5. Xalqaro Mehnat Tashkiloti (ILO). 2023). Labor Inspection in Practice: A Guide for Practitioners. – Geneva: International Labour Organization.
6. Shayxov, S.(2021). Ijtimoiy himoya va mehnat bozorida yangiliklar. – Tashkent: Ijtimoiy tadqiqotlar va tahlil markazi, 300 b.
7. Gulomov, U. (2020). Mehnat qonunchiligi va amaliyoti: nazariya va tajriba. – Tashkent: O‘zbekiston Mehnat Vazirligi, 250 b.
8. Bandlik va ijtimoiy himoya masalalari. (2022). – Tashkent: Ijtimoiy tadqiqotlar instituti, 210 b.